

І.К. КУДРЕНКО

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 м. Київ, вул. Тімірязєвська, 1

ІВАН ПЕТРОВИЧ БІЛОКІНЬ
(До 90-річчя від дня народження)

У статті, присвяченій 90-річчю з дня народження Івана Петровича Білоконя, висвітлено його життєвий шлях, наукову та організаційну діяльність. Проведено аналіз наукової спадщини вченого

8 квітня 2004 р. виповнилося 90 років від дня народження доктора біологічних наук, професора кафедри фізіології та біохімії рослин Київського університету, колишнього директора Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна Івана Петровича Білоконя. Символічним є те, що саме в цьому році ми відзначали 200-річчя від дня народження першого ректора Київського університету Михайла Олександровича Максимовича, чия особистість і життєвий шлях надихнули Івана Петровича Білоконя на дослідження його наукової спадщини [8]. Саме М.О. Максимович був взірцем ученого для І.П. Білоконя.

Народився І.П. Білокінь у 1914 р. у с. Кожанка Фастівського району Київської області в селянській родині. У 1928 р. закінчив семирічну трудову школу й продовжив навчання в Оленівському сільськогосподарському технікумі (Фастівський район). З січня 1931 р., ще навчаючись у технікумі, почав працювати техніком-садівником радгоспу при технікумі. Після закінчення технікуму за рознарядкою Наркомзему УРСР був направлений в Ямпільську (Вінницька область) райколгоспспілку, а потім у МТС, де працював дільничним агрономом.

І.П. Білокінь

Маючи досвід агронома, він у 1932 р. вступив до Київського агропедінституту, а після його ліквідації у 1933 р. перевівся на другий курс біологічного факультету Київського державного університету. На його формування як фахівця вплинули все-світньо відомі українські вчені, які в той час викладали на біологічному факультеті цього навчального закладу: М.Г. Холодний, В.В. Фінн, О.М. Льовшин, Д.К. Зеров, І.І. Шмальгаузен, В.В. Воскобойников та ін. Війна перервала наукову діяльність Івана Петровича, який у 1941 р. закінчив аспі-

рантуру, його оформлена дисертаційна робота загинула під час пожежі Головного корпусу університету. І тільки у 1948 р. він захистив кандидатську дисертацію на тему "Про ярусну будову рослин".

За участь у бойових діях І.П. Білоконя було нагороджено орденами Великої Вітчизняної війни II ступеня та Червоної зірки, медаллю "За визволення Києва" та ін. Після війни він продовжив військову службу в Управлінні військового коменданта радянського сектора окупації і в Союзній комендатурі м. Берліна. Наприкінці лютого 1947 р. І.П. Білокінь демобілізувався і з 1 березня 1947 до кінця 1950 р.

обіймав посаду завідувача відділу фізіології рослин Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна та заступника проректора Київського державного університету з наукової роботи (1947–1949).

Працюючи на посаді заступника декана, а потім і декана (1949–1956) біологічного факультету, він займається організаційно-адміністративною та виховною роботою. Водночас у 1951–1955 рр. учений обіймає посаду заступника директора Ботанічного саду ім. О.В. Фоміна з наукової роботи. У 1961 р. І.П. Білоконя обирають директором цієї установи. Під його керівництвом було закладено нові ділянки, і реконструйовано старі теплиці, значно поповнено колекції. Завдяки невтомній праці І.П. Білоконя Ботанічний сад піднявся на вищий рівень і поєднав два статуси: пам'ятки садово-паркового мистецтва і науково-дослідної установи.

Наукову спадщину Івана Петровича можна розподілити на кілька напрямів: суто фізіологія рослин [1, 10, 11], аналіз розвитку іноземної ботанічної науки [5, 7], історія біології [4, 6], охорона природи і наукова популяризація [9].

У своїй докторській дисертації "Метамерна різноякісність вегетативних і генеративних органів і розвиток рослин", проаналізувавши 8,5 тис. публікацій, учений зробив узагальнення щодо основних фізіологічних проблем: водного режиму рослин, фотосинтезу, дихання, біохімічних показників росту і розвитку рослин, старіння і омолодження, стійкості, генетичної різноякісності клонів, брунькових варіацій, закономірностей цвітіння і плодоношення, різноякісності плодів і насіння. За своєю значущістю вона і досі залишається вагомим внеском у теоретичні аспекти ботаніки та фізіології рослин і використовується фахівцями, а порушені І.П. Білоконом питання і сьогодні є актуальними у галузі фізіології рослин. Так, стійкість рослин до стресових факторів є одним з пріоритетних напрямів досліджень як у нашій країні, так і

за рубежем. А узагальнення робіт з генетичної різноякісності мають важливе значення для народногосподарських потреб і в наш час, коли у садівництві віддають перевагу одержанню саме спурових сортів, створених унаслідок брунькових мутацій.

Загальна кількість його праць сягає 300. Ним написано кілька посібників для студентів біологічних факультетів університетів та педагогічних інститутів [12, 13]. Вільне володіння іноземними мовами дало йому змогу впродовж багатьох років публікувати в "Українському ботанічному журналі" детальні огляди європейських періодичних видань [5, 7].

Багато праць він присвятив Ботанічному саду ім. акад. О.В. Фоміна [2, 3], який завжди залишався його найулюбленішим творінням.

90-річчя Івана Петровича Білоконя було урочисто відзначено на Вченій раді Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна, де зібралися його друзі, колеги, однодумці, учні. У багатьох виступах зазначались його чуйність, людяність, ерудиція та обдарованість. Колишні студенти вже стали відомими ученими, докторами і кандидатами наук, але кожний з них з теплотою згадував свого вчителя, його внутрішню культуру і водночас вимогливість до себе і до інших як у науці, так і у повсякденному житті.

1. Білоконь І.П. Причины и закономерности разнокачественных растительных органов // Биологическая наука в университетах и педагогических институтах Украины за 50 лет. – Харьков: Изд-во ХГУ, 1948. – С. 125–127.

2. Білоконь І.П. Киевский ботанический сад // Бюл. Гл. ботан. сада. – 1951а. – Т. 9. – С. 127–130.

3. Білокінь І.П. Київський ботанічний сад // Ботан. журн. АН УРСР. – 1951б. – 8, № 4. – С. 67–70.

4. Білокінь І.П. Сподвижник Івана Володимировича Мічуріна – Михайло Васильович Ритов // Наук. зап. Київ. ун-ту. – 1951в. – 10, вип. 11. – С. 55–67.

5. Білокінь І.П. Огляд журналу: Preslia. Casop. Cerkoslov. bot. spol. // Ботан. журн. АН УРСР. – 1952. – 2, вип. 4 – С. 1–4.

6. Білокінь І.П. Микола Григорович Холодний // Ботан. журн. АН УРСР. – 1953а. – 10, вип. 3. – С. 93–97.

7. Білокінь І.П. Огляд журналу: Ekologia polska // Ботан. журн. АН УРСР. – 1953б. – 12, вип. 1. – С. 110–111.

8. Білокінь І.П. Михайло Олександрович Максимович // Наук. зап. Київ. держ. ун-ту. – 1954. – 13, вип. 4. – С. 219–265.

9. Білокінь І.П. Виникнення і розвиток рослинного світу. // Наука і життя. – 1955а. – № 3. – С. 19–21.

10. Білокінь І.П. Про різноякісність різних частин рослин (до 50-річчя закону Заленського) // Тези доп. XII наук. сесії. Секц. біол. – К.: Вид-во КДУ, 1955б. – С. 10–11.

11. Білокінь І.П. Разнокачественные растительные органы // Тр. по физиологии и генетике растений (185). Зап. Тартуского гос. ун-та, 1966. – С. 502–510.

12. Білокінь І.П. Фізіологія рослин. – К.: Радянська школа, 1985. – 480 с.

13. Білокінь І.П., Проценко Д. П., Мінінберг С. Я., Поліщук Л. К. Практикум з фізіології рослин з

основами мікробіології. – К.: Радянська школа, 1951. – 228 с.

Рекомендувала до друку Л.Д. Юрчак

І.К. Кудренко

Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко НАН Украины, Украина, г. Киев

ИВАН ПЕТРОВИЧ БЕЛОКОНЬ

В статье, посвященной 90-летию со дня рождения Ивана Петровича Белоконя, освещен его жизненный путь, научная и организационная деятельность. Проведен анализ научного наследия ученого.

I.K. Kudrenko

M.M. Grishko National Botanical Gardens, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

IVAN PETROVICH BELOKON'

In the article is dedicated to 90 anniversary of birth of Ivan Petrovich Belokon' elucidate his life way, scientific and organization activities. Conducted analysis scientific legacy of this scientist.